

puitten latvojen yltä. Metsä oli melkein yhtämittaa ollut hänen kotinaan. Lämmintä tupaa, omaa kotia ei ollut. Suurin nautinto oli verryttää jäseniään Oinolan saunassa, kun metsästyksen väliaikoina sai siellä majoilla.

Pekka ja Paavo olivat saaneet hirven teurastetuksi. He olivat erottaneet hyvän lihapalan ateriaksi. Muut paistit he olivat kasanneet läjiin ja sitoneet ne kannalmuksiksi kotiin vietäväksi. Niinikään nahka sidottiin kokoon, jotta se olisi helpompi kantaa.

Hekin tulivat nuotiolle, jossa alettiin valmistaa ruokaa. Osa lihasta pantiin paistumaan tulelle, osa paloiteltiin pieniksi. Luukas meni etsimään lähdeettä, joka oli suossa kuusen tiheitten juurien suojassa. Herneitä ja lihapaloja pantiin astiaan, joka ripustettiin tulelle kiehumaan. Killi oli teurastuksessa saanut koiralle kuuluvat osat ja asettui levolle miesten jalkojen juureen. Vallan rauhallinen se ei ollut. Lieneekö ollut vielä ajosta jännittyneenä. Aina väliin siirsi makuupaikkaansa.

Ateriaa odotellessaan vaipui Luukas taaskin mietteisiinsä.

— Me olemme nyt turvottomalla puolella metsässä, sanoi hän. — Täällä ei ole meillä tuttavia eikä suojaa. On parasta, että, kun on vähän levätyt, lähdemme yön selässä paluulle. Ehdimme pimeässä kulkea poikki Isonjoen laakson ja välttää ruotsalaiset kylät.

— Kotiin täytyy kiiruhtaa, myönsi Pekkakin, muistellen nuorta vaimoaan, joka siellä kotona odotti. — Tuosta saa Miina komean hirsensarven tuvan

ei totellut kutsua, mutta heitti haukunnan. Se vain murahteli seurattessaan outoja tulijoita. Sen selkäkarvat olivat pystyssä.

— Hyvää iltaa metsämiehet, toivotti tulijain johtaja, vanha ruotsalainen, astuessaan nuotion ääreen. Lähinnä häntä tuli kaksi vastenmielisen näköistä miestä. Tulen valossa näkyi toisella hatun alta punainen tukka. Lieneekö valo hänen silmiänsä häikäissyt, kun hän käänsi ne pois eikä katsonut suomalaisia silmiin. Yhä enemmän näkyi metsästä tulevan miehiä, kaikkiaan kahdeksan henkeä, kaikki hyvin aseistettuina.

— Älkää pelätkö, emme me mitään pahaa teille tahdo, vakuutti vanha ruotsalainen, huomattuaan suomalaisten säikähdysten. — Mekin olemme metsämiehiä, joiden on tarpeen yöpyä täällä korvessa. Sattumalta huomasimme tämän tulen ja arvelimme, että on rattoisampi asettua naapuriksi.

— Sopiinhan tähän nuotiolle useampiakin, esitti Pekka vieraanvaraisena. Pelko alkoi vähitellen hänestä häipyä.

— Pitäkää te vain nuotionne, sanoi punatukkainen kalseasti. — Me laitamme omamme vähän sivummalle. Tule Klas, tulkaa miehet.

He poistuivat pimeään, ja pian kuului kuivien puiden kaadantaa sekä kuusenoksien karsimista. Jonkun matkan päähän kuusipensaikon taakse laitoivat ruotsalaiset nuotionsa. Puhetta ei sieltä asti voinut erottaa, mutta väliin kuuli Luukas heidän karkeata nauruaan.

Suomalaiset jatkoivat keskenjäänyttä ateriaansa.

seinälle, sanoi hän heittäen irtisahaamansa sarvet pyssyinsä viereen mättäälle.

Paavo tunsu hiukaisevaa nälkää ja koetti ateriaa kiiruhtaa. Hänestäkin alkoi tämä outo korpi tuntua kaamealta. Hän oli kuullut paljon kertomuksia ruotsalaisten harjoittamasta vainosta, vaikka ei ollut sattunut koskaan riitaan heidän kanssaan. Oli hän ollut kerran kesärenkinäkin eräässä ruotsalaisessa talossa, missä kaikki olivat olleet hyvin ystävällisiä. Vasta myöhemmin oli se suomalaisten ja ruotsalaisten välinen viha leimahtanut liekkiin.

— Epäilemättä ne ruotsalaiset meidät huomasiivat, kun kiiruhdimme laakson poikki, hän puhui puoleksi itseksensä. — Mutta jos olisivat lähteneet meitä takaa-ajamaan, olisivat he jo meidät yllättäneet.

— Onkohan Erkille jotain tapahtunut, kun ei kuulu, mietti Pekka. — Hän on kuitenkin sellainen kärppä, että kypälälaudasta pääsee.

Miehet keräsivät kuusenhavuja alleen ja alkoivat aterioida. Tuskin he olivat ennättäneet ensimmäisiä suupaloja haukata, kun Killi kohotti päätänsä kuunnellakseen. Korvat töröttivät koiralla pystyssä ja se murisi vihaisesti. Metsästä kuuluikin pian risahduksia. Killi ryntäsi sinne ja aloitti vihasen haukunnan.

— Hei, miehet, kutsukaa koiranne pois, jottei pure rauhallisia ihmisiä, kuului ääni korven pimeydestä.

Miehet olivat nuotiolla kavahtaneet ylös ja tarttuneet pyssyihinsä. Kuultuaan äänen he huomattavasti rauhoittuivat, ja Pekka vihelsi Killiä luokseen. Koiraa

Tarjosivat sitä vanhalle miehellekin, joka edelleen viipyi heidän nuotiollaan.

— Pian kai meidänkin ateriamme valmistuu, vastasi ruotsalaisten johtaja, vältellen ja tarjoukseen suostumatta. Vanha mies kyseli heiltä yhtä ja toista, kyseli heidän nimiään, asutopaikkaansa sekä uteli tietoja yleensä suomalaisten oloista.

— Teette väärin kun tulette näin pitkälle metsästä, huomautti vieras. — Tällä tavalla särkyy naapurisopu. Luulisi teillä siellä omissa metsissäne olevan kylliksi riistaa.

Vaikka vanhan miehen sanat olivatkin moittivia, sanoi hän ne kuitenkin siksi hyväntahtoisesti, etteivät suomalaiset mitään pahaa epäilleet.

— Ensimmäistä kertaa me näillä mailla olemme, vakuutti Pekka. — Hirvi lähti liikkeelle meidän halmeiltamme. Me emme voineet sen kulkua ohjata ja niin jouduimme tänne.

— Kuinkas teidän metsästyksenne on luonnistunut, kysyi Luukas. — Oliko teillä otus ajettavana; hirvi, peura tai ehkäpä karhu? Teitä näkyy olevan monta miestä.

— Ky-yllä, kyllä mekin olemme saaliin ajossa, vastasi vanha mies epäroiden.

Vieraitten koiraa oli osunut hirven teurastuspai-kalle ja alkanut siellä jännöksiä syödä. Killi, joka kaiken aikaa oli ollut hyvin äreänä ja pitänyt vihasena silmällä outoja henkilöitä, riensi koiraa ajamaan pois. Niiden kesken syntyi ärhäkkä tappelua, jossa vieras koirajäi alapaulalle. Se parahti silloin tällöin surkeasti. Vihdoin se kolmella jalalla liikaten pakeni ruotsalaisten nuotiolle.

— Suomalaisen koira ei rankaisematta pure ruotsalaista, karjaisi silloin punatukkainen ja ryntäsi suomalaisten nuotiolle. Hän kiirehti Killin kimppuun ja potkaisi sitä niin, että koira kiljahi tuskasta. Pekka kiivastui tästä ja tarttui pyssyynsä, mutta vanha mies ehti välittäjäksi.

— Ette kai koirien takia tappelua nosta, hän rauhoitti. — Pane, suomalainen, pyssysi puun oksaan, kun ei vastustajallasiakaan sellaista ole. Rauhoitu, Gustaf, lepytteli hän toveriaan.

Ruotsalaiset poistuivat nuotiolta.

Tapahtuma oli tehnyt suomalaiset sen verran rauhottomiksi, että he pelkäsivät käydä levolle. Myöskään eivät he uskaltaneet lähteä liikkeelle, kun pelkäsivät ruotsalaisten pimeässä tekevän pahaa. He koettivat seurata vieraiden liikkeitä, vaikka tiheä kuusikko rajoitti näkemistä. Ruotsalaiset puuhasivat omissa askareissaan. Aterioituana he hajaantuivat eri tahoille.

— Täytyy koota lisää havuja vuodetta varten, sanoi punatukkainen. Parin toverin kanssa hän lähestyi kuusipensaikkoa ja karsi oksia.

— Jo riittää, huusi hän sitten miehille.

Aivan kuin komennettuina syöksähtivät ruotsalaiset pensaikon läpi esiin, paitsi vanha mies. Hyökääjät tempasivat suomalaisten pyssyt, jotteivät nämä voineet niitä käyttää. Punatukkainen tarttui Pekkaan kiinni. Hänen toverinsa, Klasiksi kutsuttu, otti osalleen Paavon ja kolmas piti Luukkaan käsiä kahlehdittuina.

— Kyllä me teille roistoille ja metsäsisseille nyt näytämme ruotsalaisen koston, kähisi punatukkainen

ja piti Pekkaa kurkusta kiinni, niin ettei tämä voinut ääntä päästää. Muuten eivät miehet sanaakaan vaihtaneet.

Syntyi kiivas kamppailu suomalaisten nuotion ympärillä. Pekka, joka oli yllätettynä joutunut punatukkaisen alle, ponnisteli päästäkseen irti vankasta otteesta. Kun hän oli tukehtumaisillaan, kohotti hän hartiansa sellaisella voimalla, että punatukkainen kierähti sivulle ja käsi irtautui. Mutta mies kiersi kätensä hänen kaulansa ympärille ja niin pyörivät he maassa vuoroin toinen, vuoroin toinen päällimmäisenä. Killi otti urheasti osaa isäntänsä puolustukseen. Se kiljui ja puri Gustafia, mistä milloinkin kiinni sai.

Samanlainen kamppailu oli Paavon ja Klasin välillä. Suomalainen ei vain saanut ruotsalaisen kättä kurkustaan. Hänen silmänsä mustenivat. Klas tarttui puukkoonsa, millä iski mihin osui. Vihdoin sai hän puukon työnnettyksi Paavon rintaan. Suomalainen sortui veriinsä.

Pekka oli punatukkaisen saanut alleen ja toisella kädellään hän otti puukkonsa tupesta, jolla yritti vastustajalleen antaa kuolettavan iskun. Toverit tulivat hätäänjoutunutta auttamaan. He monin miehin tempasivat Pekan Gustatin päältä ja sitoivat hänen kätensä ja jalkansa, sekä heittivät kuusenrunkoa vastaan, johon hän jäi istuvaan asentoon.

Luukas oli ainoa yllätetyistä, joka ehti nousta ylös vihollisten hyökätessä. Hänkään ei saanut käsiinsä pyssyä, mutta puukolla hän torjui vihollisia, jotka monilukuisina hyökkäsivät hänen kimppuunsa.

Taistelu oli tuimaa, ja verta virtasi sekä ruotsalaisista että Luukkaasta. Pekka näki toverinsa vaikean aseman. Hänen puukkonsa oli pudonnut maahan. Vainoin sai hän sen sidottuun käteensä. Hän ponnisti hartioillaan puunrunkoa vastaan, side jalkojen ympäriltä höltyi ja hän pääsi seisalleen. Punatukkainen huomasi tämän.

— Vai vielä sinä yrität, hän huusi ja tempasi pyssyynsä. Kuului pamahdus. Luoti oli sattunut. Pekka kaatui maahan. Myös Klas oli nähnyt Pekan yrityksen ja tarttunut kirveeseen.

Vaikka vastustaja oli kaatunut, iski Klas kiihkoisaaan kirveellä päähän.

Laukauksen kuultuaan riensi Dalbo nuotiolta.

— Kuka ampuma-asetta käyttää, hän huusi.

Hänen silmiänsä kohtasi kauhistuttava näky. Kaksi suomalaista makasi verissään. Kolmannen ympärillä riehui taistelu elämästä ja kuolemasta. Ennenkuin hän ehti enempää, löi yksi mies Luukasta kirveellä. Päähän tähdätty isku sattui käsivarteen. Luukas horjahi ja katosi pimeyteen.

— Kyllä hänkin sai tarpeekseen, sanoi eräs miehistä huottaen.

Jällellä oli enää Killi, suomalainen pystykorva. Pelkäämättä se yksinään taisteli miesjoukkoa vastaan, puri heitä käsistä ja jaloista, mistä vain kiinni sai. Yrittivät sitä kirveellä lyödä, mutta koira vältti iskun sukkelaasti. Gustafilla oli vielä pyssy kädessään, hän ojensi sen Killiä kohti, ja niin kuoli hirvikoiria, uhriten viimeisenä verensä ruotsalaisten koston.

Taistelu oli päättynyt. Suomalaiset makasivat

viimeistä untansa verissään. Voittajat pyyhkivät verta haavoistaan. Nuotiotuli oli jäänyt hoitamatta. Ennen sammumistaan se loi viimeisen valon kaatuneitten nuorten miesten, isännän ja rengin, kalpeille kasvoille.

Ruotsalaiset poistuivat nuotiolta ja alkoivat tehdä poislähtöä.

— Gustaf, eihän tällaisesta menettelystä sovittu. Olihan vain puhe heidän vangitsemisestaan. — Vanha mies puhui vakavasti ja nuhdellen.

— Eivät muuten antautuneet, puolusteli punatukkainen.

— Olipa kuinka tahansa, ei tämä ole teille kunniaksi. Oli teitä kylliksi monta saamaan heidät surmaamatta kiinni.

Gustaf ei kertonut Dalbolle mitään siitä, että hän oli jo ennakolta tehnyt toveriensa kanssa sopimuksen miesten tappamisesta. Salahyökkäys oli tapahtunut valmiin suunnitelman mukaisesti.

Miehet kokosivat tavaransa, sälyttivät selkäänsä myös suomalaisten ampuman hirven lihat ja nahkan. Hajoitettuaan nuotionsa sammumaan lähtivät he pyrkimään korven läpi kotikyläänsä, valaisten pimeyttä tulisoihduillaan.

Äskeinen hälinä oli muuttunut synkäksi hiljaisuudeksi. Tähdet vilkkuivat kylmässä yössä. Korvessa vallitsi rauha.

VANKEUDESSA.

Erkki Mulikka vietti tämän ajan vankilassaan, Dalbon aitassa. Hän oli kuullut miesten lähtövalmistelut suomalaisten takaa-ajoon, kuullut myöskin punatukkaisen miehen uhkauksen hänen kohtalostaan. Hän oli kuullut enemmänkin, kuullut Stinan ja tuon inhoittavan miehen keskustelusta sellaista, josta hän mielikuvituksessa päätti enemmän kuin mihin sanat antoivat aihetta. Mitä tekemistä oli tuolla miehellä tytön kanssa? Toiselta puolen hän ajatteli: mitä aihetta hänellä puolestaan oli ajatella tuon tytön kohtaloa. Erkki oli metsässä kasvanut ja elänyt metsämiehen elämää. Ensi kerran yhdytti hänen tiensä tuohon tyttöön, joka oli ulkonäöltään erilainen kuin ne tytöt, joita hän tähän saakka oli tavannut. Kasvojen muoto oli soman soukka, hiipiä oli puhdas ja valkoinen. Hieno puna poskilla, nenä suora ja ohut, silmät vaaleahkot, ja kulmakarvat silkkisen hienot. Kaula kuin joutsenella ja ruumis solakka kuin peuralla.

Tällaisena tyttö eli hänen mielikuvituksessaan, kun hän miesten lähdeyttä kuuli tämän puuhailevan aitassaan seinän toisella puolen. Hän päätti aloittaa keskustelun nähdäkseen, miten tyttö siihen suhtautuisi.

— Stina, sainpas tietää nimesi, sanoi hän.

Seinän takaa ei kuulunut mitään vastausta. Erkki jatkoi tuttavuuden tekoa.

— Sinutko jätettiin vanginvartijaksi? Ellei minun olisi jouduttava toverieni avuksi, en haluaisi tuollaiselta vartijalta karata.

Ei vieläkaan mitään vastausta. Tyttö oli viereisessä aitassa, sen kuuli hän askeleista.

Erkki istui pimeässä tikapuilla, jotka veivät ullakolle.

— Tämä taitaa olla veljesi aitta ja se siellä sinun, pitkitti hän edelleen yksinkeskusteluaan. — Jos olisi ovi välillä, tulisin sinne. Tulisin »yökenkään».

Tyttö ei malttanut enää olla ääneti.

— Kovin olet häpeämätön. Mutta mistäpä metsässä ihmistapoja oppii, sanoi hän.

— Pyydän anteeksi, että vasten tahtoasi tulin vieraaksesi. Myönnän, ettei se tapahtunut minunkaan tahdostani. Mieluummin olisin talon kiertänyt.

— Miksi olet äänetön, kaunis tyttö? Onko sinulla ikävä sulhastasi, sitä punatukkaista.....

Erkki kuuli tytön vihaisena lähtevän aitastaan sanaakaan sanomatta ja paikaavan oven kiinni.

Nyt oli hän yksikseen. Hän mietti hetkisen tilannetta. Ei hän ollut niin paljon huolissaan itsensä kuin tovereittensa takia. Hän tiesi olevansa turvassa niin kauan kuin miehet metsässä viiپیvät. Ehkäpä siihen mennessä keinoon keksii, mutta toverit..... Heitä oli vain kolme. Asestettuja vainoojia oli hän laskenut ainakin kahdeksan. Parempi olisi ollut antaa hirven mennä eikä sitä tavoittaa laakson poikki. Mutta tehty, mikä tehty. Ja Erkki oli varma, etteivät toveritkaan hevillä anna itseään surmata.

Jo heti kun hänet oli teljetty aitaan, oli hän koettanut avata ovea. Se oli sisäänpäin aukeava, joten sitä ei voinut työntämällä saada auki. Mitään aukkoja tai luukkuja ei ollut, paitsi pieni kissanrako ovessa. Hirret olivat vahvoja seinissä. Kopelomilla-

kaan hän ei löytänyt tyhjistä aistista mitään asetta millä olisi voinut säräkeä oven.

Tällaiset aitat ovat kaksinkertaisia. Yläkerran lattiasa on aukko, jolle johtaa alhaalta tikapuut. Ullakolla oli tapana säilyttää vaatteita nauloihiin tai orsille ripustettuina. Hän kiipesi sinne tekemään tarkastustaan. Katon räystäään ja seinän yläosan välissä oli kapea rako, josta pääsi vähän valoa tunkutumaan.

Hän kuuli pihalta liikettä. Vanhempi naisääni kuului sanovan:

— Stina, anna vangille ruokaa. Ties milloin hän on syönyt. Ei tässä talossa ennenkään ketään ole tapettu nälkään, eikä tapeta nytäkään, olipa kysymyksessä vaikka suomalainen.

— Ei ole tapettu nälkään eikä muutenkaan, vastasi Stina merkitsevästi.

Mulikka katseli kattoa, joka luisusti laskeutui molemmille puolille. Jes voisi sen puhkaista hartiavoimilla... Hän koetti. Turha yritys. Se oli alapuolelta kahtia halaistuista puista tiheäksi kyhätty, päällimmäisinä oli tuohet. Kummallakin väliseinämällä oli viereisiin aittoihin johtavat matalat ovet. Erkki ilostui tämän havaittuansa. Jos niistä voisi päästä, onnistuisi hän ehkä viereisestä aitasta pakenemaan. Mutta hänen pettymyksensä oli suuri. Ovet olivat ulkopuolelta lukitut. Hän koetti voimiaan vuoroon kumpaankin oveen, mutta ne olivat lujaa tekoa ja kestivät.

Hän joutui neuvottelemaksi. Hetken mietittyään hän laskeutui tikapuita alas päättäen odottaa tilanteen kehittymistä.

Tuskin hän oli päässyt alas, kun kuuli taas askeleita pihalta, jotka lähestyivät ovea. Pienestä kissankolosta työnnettiin ruisleipää ja lihaa viipaleina sekä lopuksi pieni tuoppi maitoa.

— Ota tuoppi vastaan, ettei pääse kaatumaan, kuului Stinan ääni.

Erkki kumartui ottamaan.

Kun hän oli saanut tuopin käteensä, sattui toinen tapaamaan antajan käden. Erkki puristi sitä lämpimästi — kiitollisuudestako vai mistä? Ja hänestä tuntui kuin olisi tuo käsi vastannut puristukseen, vaikkakin heikosti. Hän ei olisi tahtonut päästää irti, mutta tyttö vetäisi sen pois ja sanoi nuhtelevasti:

— Älä nyt kättä katkaise. Vai sillä tavallako suomalaiset maksavat palkan hyvästä teosta!

— En voi muutenkaan kiittää sinua, sanoi Erkki.

— Vapaaksi päästyäni maksan palkan toisella tavalla.

— Tuskinpa vain vapaaksi pääset, tuskin edes henkesi säilytät. — Tyttö poistui kiireesti, ja Erkki kuuli hänen pihalla keskustelevan mieshenkilön kanssa.

— Oli toki hyvä, ettet sinä, Anders, lähtenyt mukaan, kuului Stina puhuvan. — Olisi isäkin saanut vallan hyvin pysyä poissa.

— Minulle eivät ole suomalaiset mitään pahaa tehneet, sanoi mies. — Elettävä on heidänkin eikä taida leipä olla helpossa siellä metsässä. — Äidin luvalla kai annoit vangille ruokaa.

— Äidin sekä isän luvalla, vastasi tyttö.

— Mene tupaan äidin luo. Minä vahdin vankia.

Menen renkien kanssa aittaan yöksi. Lukitse hyvin aittasi.

— Kyllä minä pidän siitä huolen. Panen sen oitis lukkoon. — Tyttö sulki aitan oven kaksinkertaiseen säppiin. Veli ja sisar erosivat.

Nyt ei Erkki kuullut pitkään aikaan mitään. Hän söi hyvällä ruokahalulla aterian, jonka Stina oli antanut. Sen jälkeen hän vaipui mietteisiinsä.

Hänellä voi olla surma edessä. Näkisikö hän enää ensi iltaa. Mikä oli toverien kohtalo? Erkin ajatukset lensivät kotiin, missä häntä kaivattiin. Ja Marttilassa odotti häntä sauna ja lintukeitto. Ja odotti siellä Reetakin. Hänestä oli niin omituista, että Reetan muisto tuntui hänestä niin kaukaiselta. Nyt tuntui Erkistä siltä, että Reeta oli hänen sisarensa. Hänen tunteeseensa oli tullut jotain sellaista, johon verrattessaan suhdettaan Reetaan hän sai sen käsityksen, ettei hänen ja Reetan välillä ollut rakkautta. Rakkaus lieenee jotain toisenlaista. Ja hänen silmiensä eteen tuli kuva työstä, joka rannan kivellä nauroi hänelle helakasti ja joka hetken perästä kehoitti häntä pakenemaan vainoojiaan. Mikä oli tuo tyttö? Kylmä ja ylpeä ruotsalainen? Mutta Ei hän päässyt oikein selville itsestään eikä tuosta työstä. Sen hän vain huomasi, ettei hän ollut ennen ollut tällaisessa mielentilassa. Hän istuutui tikapuille ja päätti jo illan tulleen, vaikka pimeässä ei voinutkaan ajan kulkua seurata.

Renkien aittaan, joka oli toisella puolella seinän takana, tuli miehiä. Hän kuuli heidän levolle asettuaan keskustelemaan.

— Vaino ruotsalaisten ja suomalaisten välillä on leimahtanut ilmieliekkiiin, kuului eräs ääni puhuvan. — Hallitus on asettunut meitä kannattamaan. Sekin tahtoo karkoittaa suomalaiset pois omaan maahansa. Tahi, jos eivät sinne lähde, lähetetään heidät Amerikkaan.

— Mistä sinä olet sitä kuullut, kysyi toinen ääni, jonka Erkki runsi Andersin, talon pojan ääneksi.

— Kun vein Fryksdaliin isännän puolesta karjaveroa, kerrottiin siellä paraillaan olevan hallituksen lähettämän miehen, joka oli itse ollut tuossa uudessa maassa ja aikoi sinne mennä uudelleen sekä viedä mukanaan uutisasukkaita.

Pitkälti miehet seinän takana juttelivat asiasta. Vihdoin sanoi Anders:

— Eivät ne suomalaisten kiinniottajat näytä vielä tänä iltana [kotiin saapuvan. Meidän on vartioitava vankia. Minä tarkastan, ovatko salvat paikoillaan.

Erkki kuuli kuinka Anders ulkona koetteli salpaa ja tarkasteli ovea. Sisälle tultuaan hän kävi vielä ullakolla ovea koettamassa.

— Varmasti on hän tallessa, eikä minnekään pääse, vakuutti Anders. — Ei pääse, ellei ole noita.

— Suomalaiset ovat noitia, huomautti toinen rengeistä. — Noidat pääsevät läpi kissankolostakin. Muuttavat itsensä käärmeeksi ja luikertavat ulos.

— Ei tämä sellaiselta näytä, päätti Anders. — On ihminen kuin muutkin. Solakka, sukkela ja voimakas. Komea poika. Minun on sääli häntä. Mitä miehet tehnevätkin kun palaavat.

— Isäsi puolelta ei hänellä ole vaaraa. Gustafista en mene takuuseen. Hän on raju mies ja vihaa suomalaisia sydämensä pohjasta.

Vihdoin lakkasi puhelu renkien aitasta. Erkki kuuli miesten nukkuvan.

Oli jonkun aikaa hiljaista. Sitten tuli hänen korviinsa pihalta sipsuttelevaa astuntaa. Se pysähtyi renkien ovele. Kulkija arvatenkin kuunteli nukkuvatko sisälläolijat. Hetken perästä hiipivät askeleet vankiaitan ohi Stinan aitalle. Siellä aukeni ovi hiljaa. Askeleet nousivat tikapuita ullakolle. Kuului käden hipumista ullakon välivallalla. Sitten askeleet laskeutuivat alas. Ovi painettiin kiinni. Liike siirtyi aitan sivuitse. Poistuesssa kuului pientä naputusta hänen ovellaan. Erkkiä ihmetytti tämä hiljainen liike, jota hän tuskin kuuli. Haamuko kulki yössä? Vai valehtelivatko hänen korvansa vankilan pimeydessä.

Vielä kerran hän päätti tarkastaa aitan mahdollisen paon varalta. Nyt oli hänen toimittava, kun kaikki nukuivat. Aamulla oli epäilemättä myöhäistä. Hän riisui virsut jalastaan, ettei mitään ääntä kuuluisi. Kädellään seiniä hipoen hän kiersi vankilansa. Kohosi sitten yläkertaan. Erittäinkin hän tahtoi tutkia ullakon ovia. Poikien puoleinen oli kuin luja seinä. Turha olisikin sieltä yrittää pako. Mutta jos toiselle ullakolle vievän oven saisi murretuksi auki ...

Hän lähestyi ovea. Tuskin oli hänen kätensä sitä koskettanut, kun se aukeni itsestään.

Mitä? Haamu oli häntä auttanut ja avannut lukon.

Ilon valtaamana hänen oli vaikea hillitä itseään. Hän haki virsut käteensä, kömpi toiseen aittaan, sulki oven lukkoon ja laskeutui tikapuita alas.

Uiko-ovikin aukeni.

Hän oli vapaa.

Tähdet kiiluivat taivaalla. Vaikka oli yö, oli se hänelle pimeydestä tulleele kuin päivä. Hän sulki säppeihin aitan oven ja katseli ympärilleen. Hän koetti arvata mikä haamu hänet oli pelastanut ja etsi sitä silmillään.

Ulkoveräjällä hän näki valkoista. Hän kiirehti sinne.

— Jos etsit tovereitasi, pidä tuo punaisesti loistava tähti oppaanasi, kuiskasi haamu ja viittasi ilman-suuntaa taivaalle.

Erkki näki tähtienvälissä haamun valkeat kasvot. Hän ei malttanut. Sanaa sanomatta hän tarttui tyttöä kiinni, puristi rintaansa vasten ja painoi pitkän suudelman hänen huulilleen. Suudelma oli lämmin ja sai Erkin veret kuumenemaan.

— Maksan tässä aikaisemman velkani lupauksen mukaan.

Uudelleen suudellen hän sanoi:

— Ja tässä on viimeisestä palveluksestasi, pelastuksestani.

Tyttö riuhtaisi itsensä irti voimakkaasta syleilystä. Hänen huuliaan poltti. Mutta hänen silmänsä iskivät tulta niin, että Erkki päästi vaistomaisesti tytön.

Stina oikaisi itsensä. Ylpeys valtasi hänet.

— En ole suomalaisen suudeltava. Mene!

Hänen kasvojensa ilmi oli käskävä. Ja hän kään-

tyi kotiin päin. Hänen ruumiinsa vapisi. Ei se vapissut kylmästä, eikä pelkästään vihastakaan.

Erkki katsoi kummastuneena hänen jälkeensä. Sitten painui hän metsään.

Jos hän olisi seurannut tyttöä, olisi hän nähnyt jo kotiportailla ylpeän päänsä painuvan alas. Kylmästä yöstä välittämättä Stina pysähtyi kuistille. Hänen poskiaan poltti ja veri virtasi lämpimästi suonissa.

Jonkun ajan kuluttua hän poistui sisälle. Vielä hänen vuoteelle käytyään tuntui kauniin miehen kiihkeä suudelma hänen huulillaan. Stina oli kuin noiduttu. Hän luuli olevansa sydämensä pohjasta vihainen, mutta tunsii itsensä onnelliseksi.

Sinä yönä Stina ei voinut nukkua.

ERKKI TOVERIEN JÄLJILLÄ.

Erkki harhaili pimeässä metsässä. Hän tunsii itsensä erinomaisen tyytyväiseksi eikä huomannut pimeässä kulkemisen vaikeuksia. Kylmäkään ei häntä hätyyttänyt.

Matkan päämäärä oli tietymätön. Missä hän toverinsa yhdyttäisi? Hän koetti kulkea mahdollisimman suoraan, kahlasii myös soitten poikki, missä niitä eteen sattui.

Kauan oli hän kulkenut, kun näki tulisoihdun valoa puitten välissä. Sillä kohdalla oli kahden suon välinen kuiva kannas, jossa korkeitten puitten alla

Hän lähti liikkeelle vasta sitten kun ruotsalaiset olivat häipyneet metsään. Hän koetti pitää sitä suuntaa, mitä miehet olivat tulleet.

Yö oli pitkälle kulunut. Kuu oli noussut, ja aamukajastustakin jo havaitsi. Erkki käveli ja tarkasteli ympärilleen. Metsässä eläneenä oli hänellä tarkka silmä. Hän näki suossa metsän reunassa vasta astutuja jalan jälkiä. Tästä he ovat kulkeneet, nuo vainolaiset, hän ajatteli. Hän piti jälkiä silmällä, ja kun oli vielä kotvasen astunut, näki hän sammaleessa virsun jäljet. Tästä on suomalainen kulkenut. Hän silmäili eri tahoille. Tuossa on sammuva nuotio. Sen ääressä ei ollut mitään paitsi ruuan tähteitä. Tämä on ollut ruotsalaisten majapaikka. Hän käveli ja katseli ... toinen nuotio, sammunut, on tuossa. Hän tunkeutui pensaiden lävitse sinne, ja hänen silmiään kohtasi kauhistava näky. Tuossa on Paavo kuolleena verissänsä! Ja tuossa on Pekka, päässä ammottava haava. Kiivas oli temmellys ollut, havut ja sammaleet olivat hajaantuneet hujan hajan. Ja Killi, kunnan koira, siinä sekin makasi kuolleena, vieläkin ikenet irvissä ja karva pystyssä kiukusta. Luukasta ei näkynyt.

Erkki kokosi ajatuksiaan. Hänen oli vaikea uskoa tapahtumaa todeksi. Mutta todistukset olivat silmien edessä. Hän tunsii kuinka hän vihasi ruotsalaisia. Hänen kätensä puristuivat nyrkkiin. Ja murhaajajoukon johtajana oli mies, jonka tyttärtä hän oli muutama tunti sitten suudellut hellästi!

Hän lähti tarkastamaan ympäristää, näkyisikö Luukasta. Ehkä hän olikin pelastunut. Veriset jäljet

kasvoi tiheätä kuusinäreikköä. Hän huomasi parhaaksi vetäytyä puitten suojaan, kunnes keksisi mitä väkeä tulijat olivat. Kuului koiran haukuntaa. Se oli löytänyt jäniksen jäljet ja hyppäsi niiden ohjaamana suon poikki. Ei se ollut Killin ääntä. Eikä hirvikoira jänistä aja.

Tulijat, joukko miehiä, olivat myös joutuneet suon reunaan, mutta eivät lähteneet sen yli kahlaamaan. He etsivät kuivempaa paikkaa päästäkseen toiselle puolen. Ja niin he tulivat kannasta kohti. Erkki erotti tulijoista vihamiehensä, punatukkaisen, joka kantoi soitua. Hänen jälessään tuli Stinan isä sekä koko joukko. Joillakin oli kannalmukset selässään.

— Huono on hirvikoiraksi Prisse, kun lähtee jäniksiä ajamaan, kuuli Erkki Dalbon puhuvan. — Ei olisi pitänyt suomalaista koiraa ampua.

— Hyvin jouti mennä yhdessä isäntäväkensä kanssa, murahti punatukkainen. — Suomalainen isäntä ja suomalainen koira ovat samaa maata. Minä tunnen sen puremat vielä pohkeessani.

Erkki piilottautui puiden suojaan. Häntä puistatti. Joukkue kulki hänen ohitsensa. Hän huomasi Gustafin toisessa kädessä komeat hirvensarvet. Yhdellä kantajalla oli selkääkään hirvennahka, parilla ehkä hirven lihat. Toisilla oli pari pyssyä olkapäillä. Punatukkainen käveli jonkun verran ontuen. Joillakin näkyi veritahroja.

Olisivatkohan todella ampuneet hirven, tai olisiko se ... niin, olisiko se sama hirvi, jota Erkki tovereitensa kanssa oli mennyt metsästämään? Mutta missä toverit olivat? Vankina ei heitä näkynyt.

joita ei ollut vaikea seurata, johtivat suon reunalle. Kuusen juurella oli ihminen. Suurin osa ruumiista oli lähteessä. Ainoastaan pää ja hartiat nojasivat jäätyneeseen sammaleeseen. Siinä oli Luukas, kuolleena vai tajuttomana? Erkki nosti onnettoman kylmästä vedestä ja veti maalle. Luukas avasi silmänsä ja vilusta väristen sanoi heikosti melkein kuin houreillaan:

— Saunaan, viekää minut saunaan!

Erkki ilostui tästä elonmerkistä ja kantoi sairaan nuotion ääreen, jota kohenteli palamaan.

Jättäen sairaan virkoamaan, kaivoi hän kuolleille tovereilleen haudan, johon kantoi ruumiit. Viimeksi toi hän Killin ruumiin ja sijoitti sen Pekan jalkoihin. Hän peitti haudan vain niin ohuelta, etteivät pedot pääsisi ruumiita repimään. Päälimmäiseksi hän kasasi havut nuotion ympäriltä. Ennen kuin hän meni takaisin Luukkaan luo, poimi hän puolukoita, joiden syönti virkistäisi haavoittunutta. Hirven teurastuspaikalta hän kokosi kylkiluitten jätteitä ja muita paloja, jotka oli arvottomina jätetty. Niitä hän paistoi ruuaksi. Hän oli iloinen, että Luukkaan haavat olivat tyrehtyneet ja verenvuoto lakannut. Hän ei puhunut sanaakaan ennenkuin sairas oli vähän syönyt ja näytti voimistuneemalta. Sitten hän kysyi vakavasti:

— Vanha mieskö johti murhatöissä?

— Punatukkainen, vastasi Luukas heikosti. — Vanha mies ei ollut läsnä, nuhteli punaista jälkeen päin.

Erkki oli saanut vastauksen, jota kaipasi. Gustafia ajatellen hän kirosi: Se punainen roisto.

Erkki tutki Luukkaan haavat, jotka eivät olleet vaarallisissa paikoissa. Hän koetti nostaa toverin pystyyn, mutta jalat olivat vielä liian jäykät. Lähteen kylmä vesi oli ne kangistanut. Hieromalla sai Erkki ne vetreämmiksi.

— Saunaa todella tarvitset, sanoi Mulikka. — Meidän täytyy koettaa päästä täältä pois.

Kauan he vielä viipyivät ennen kuin Luukas pystyi lähtemään liikkeelle. Erkki pani haavojen tukkeeksi puhtaita sammalia, jotka sitoi kiinni vainajien vaatteista repimillään suikaleilla. Taluttaen toveria aloitti hän vaivaloisen matkan. Vähän väliä he lepäsivät ja vaikeammissa paikoissa kanto Mulikka toveriaan. Joelle tultuaan he etsivät ylimenopaikan kosken alapuolelta, missä ei ollut ruotsalaisten taloja. Erkki laittoi lautan, jolla he pääsivät yli. Tuntui turvallisemmalta, kun he olivat tulleet metsään omalle puolelle.

Vielä täytyi heidän viettää yksi yö metsässä. Oinolaan olisi ollut lyhempi matka, mutta Erkki katsoi parhaaksi mennä ensin Marttilaan, josta Pekan vaimolle ja isälle sanoma viettäisiin.

Koko matkalla eivät Erkki ja Luukas olleet tapahtumasta mitään keskustelleet. Kumpikaan ei halunnut johtaa mieleen hirveitä kuvia. Luukas oli vain kertonut, että kun hän pakoon päästyään oli ryöminyt lähteelle huuheidlakseen haavojaan, oli hän pudonnut sinne voimatta nousta ylös. Joko verenvuodosta tai kylmyydestä oli hän mennyt tajuttomaksi.

Marttilassa oli metsästäjä odotettu pari päivää. Aavistuksia oli siitä, että he olivat joutuneet ruotsa-

laisten käsiin. Martti asetti Luukkaan tupaan vuoteeseen, ja vanha Marttinen ryhtyi yrteilläään haavoja parantelemaan. Ei sielläkään paljoa kysytty. Martti vain lyhyesti tiedusti Pekan ja Paavon kohtaloa.

— Tapetut, vastasi Erkki kolkosti yksikantaan.

Kuka heidät oli surmannut, sitä ei tarvinnut kysyä.

MIELIALA MARTTILASSA.

Illalla oli saunassa kylvetty. Luukastakin oli siellä käytetty, hänen haavansa pesty ja sidottu. Oinolasta oli saapunut Pekan vaimo ja isä. Erkin veli Niilo oli Mulikan talosta tullut tietoja hakemaan. Huhu asiasta oli levinnyt, ja niin oli kerääntynyt muitakin naapureita, kuten Pietari Kokkinen, Olli Räsänen ja Matti Tossavainen.

Ilta-aterian jälkeen istuttiin ison tuvan pitkän pöydän ympärillä. Luukkaan vuode oli siirretty lähelle. Takassa paloi loimuava valkea. Naiset olivat uunin kupeella tavallisella paikallaan kartaten ja kehräten. Vanha vaari Marttinen ei myöskään jättänyt rakasta työtään, päreitten kiskomista. Siellä päreitten seassa, lähellä äitiään, pikku Marttikin mieluummin askarteli.

— Nyt Erkki ja Luukas voitte tarkemmin kertoa miten kaikki tapahtui, pyysi Martti.

Erkki kuvasi hirvenajon siihen saakka kun hän erosi toisista. Kertoi vangitsemisestaan ja pakoon-

pääsystä, välttämättä kuitenkin Stinan mainitsemista. Kertoi myös kuinka oli metsässä sivuuttanut murhamiehet ja kuinka sitten oli tavannut murhatut ja Luukkaan.

Luukkaan vuoro tuli tehdä selkoa nuotiolla sattuneista tapahtumista. Hän kertoi kuinka ruotsalaisjoukko tuli nuotiolle ja kuinka he ystävällisellä esiintymisellään saivat heidät varomattomiksi ja luotavaisiksi. Kuvasi salahyökkäyksen ja taistelun. Kertoi Paavon ja Pekan kuolemasta sekä Killin urheasta viimeisestä taistelusta.

— Ei ole oikeutta maassa, jos ei tätä saada rangaistuksi, sanoi Martti. — Me emme ole ruotsalaisille mitään pahaa tehneet. Jos hirvenmetsästys ruotsalaisten alueella on kiellettyä, jota me emme tunnusta, kun emme estä heidän metsästämistään näillä mailla, voisivat he saattaa meidät syytteeseen oikeudessa. Nyt he tulevat salakavalasti kahdeksan miehen voimalla kolmea vastaan ja tekevät murhatekoja.

— Tulivatko he todellakin suoraan tappamaan, kysyi Pekka-vainajan isä.

— Vaikea on minun sitä päättää, vastasi Luukas. — Heidän johtajansa ainoastaan moitti meitä heidän metsästysmailleen tulemisesta. Jos ei murha ollut lähtiessä ajateltu, suunnitelti sen punatukkainen miestensä kanssa siellä. Mahdollisesti he olivat lähteneet meitä vangitsemaan, ja sen he olisivat voineet ilman murhiakin suorittaa.

— Minä lähden huomenna voudille asiasta ilmoittamaan, päätti Martti.

— Tarpeen on, että sinä Erkki lähdet mukaan.

Luukas tervehtyneeksi, kun asia oikeudessa tutkitaan.

Vanha vaari keskeytti päreiden kiskomisen.

— Ei ole ruotsalaisissa ollut oikeutta siitä lähtien, kun Kaarle-kuningas kuoli, sanoi hän.

— Eivätpähän ole saaneet rangaistusta nekään, jotka ovat suomalaisten taloja ja vilja-aumoja polttaneet.

Miesten keskustellessa aukeni tuvan ovi ja sisälle tuli kaksi miestä, sotilaita. Toisen huomasi Piikki heti alemmaksi upseeriksi.

Hyvää iltaa toivottivat he tupaan. He astuivat takkavalkean ääreen lämmittelemään käsiään. Ilta oli kylmä. Valo levisi kasvoille.

— Klinga, sotatoverini Klinga, huudahti Piikki ja kompuroi kankealla jalallaan tulijoita tervehtimään. — En ole sinua moneen vuoteen nähnyt.

Upseeri tervehti Piikkiä tuttavallisesti ja lämpimästi.

— Et todellakaan ole nähnyt, kun minä olen ollut kaukana poissa. Siitä on jo neljä vuotta, kun Saksasta lähdin.

— Täälläpä on paljon väkeä koolla, sanoi hän katsellen tupaan. — Se on minulle mieleistä. Kunhan tässä hiukan lämmittelen, kerron teille matkoistani. Talossa on lämmintä, ja tietysti saa ruokaa sekä yösiijaa. Tulen kuningattaren asioilla.

— Hyvillä vaiko huonoilla asioilla? kysyi Martti Marttinen varovasti. — Näinä aikoina taitaa meille suomalaisille olla vain huonoja asioita.

— Minulla on hyviä asioita. Minä tulenkin pelastusta tuomaan, vakuutti tulija.

Vieras tovereineen tietysti pyydettiin pöydän päähän ja hänelle alettiin kantaa ruokaa kaikenlaista, mitä talossa oli. Kulkiessaan Luukkaan vuoteen ohi, hän huomasi haavat.

— Sotaako täälläkin käydään, kun haavoitettuja näkee, sanoi hän. — Luulisi, että riittää kun Saksassa taistellaan. Pitääkö täälläkin verta vuodattaa?

— Sota ja vaino on tullut meidänkin metsiimme, aloitti Martti. — Ruotsalaiset hyökkäävät salakavasti kimppuumme ja surmaavat meitä. Pari päivää sitten tuli kaksi meidänkin joukostamme vainajiksi ja kolmas tuossa makaa haavoissaan.

— Tiedän jonkun verran äskeisestä vainosta, myönsi Klinga aterialle käydessään. — Kuulin siitä jo ennen tähän Fryksdalin kihlakuntaan tuloani. Tarkoituksena näkyy olevan karkoittaa suomalaiset kaikki pois. Surullisinta on, että ruotsalaiset maanviljelijät ovat saaneet pyrkimyksilleen hallitukselta tukea. Uusia asetuksia on ilmestynyt, jotka asettavat suomalaiset täällä turvattomiksi.

— Sellaisiako ne uutisesi ovatkin, sanoi Martti. — Eivät mieltä ilahduta.

— Ilman muutako kaikki ajetaan pois tai vangitaan, kysyi Matti Tossavainen. — Kutsuttuinahan suomalaiset tänne tulivat ja juuri kaskenkaadantaan heitä käskettiin.

— Ei kai niitä suomalaisia hätyytetä, joilla on talon kirjat ja jotka siirtyvät peltoviljelykseen, lohdutteli Klinga. — Ainoastaan kaskenviljelijöitä ei suvaita eikä myös niitä, jotka ovat myöhemmin ominlupinsa metsiin asettuneet.

— Olli Räsäsellä on sitten selvä lähtö uutispaikaltaan. Ei muuta kuin kontti selkään ja pois, sanoi Pietari Kokkinen savolaisella leikkisyydellään nuorelle naapurilleen.

— Niin on, jos todella tuon ohjeen mukaan menettelevät, myönsi Olli, joka oli vasta lyhyen aikaa uutispaiikkaansa asunut eikä ollut viranomaisille edes tehnyt siitä ilmoitusta.

— Ei tässä vielä tiedä, miten meidän muittenkaan käy, puhui Martti miettiväisenä, — meidänkään, joiden taloja on vuosikymmeniä asuttu. Kuinkahan monella on kirjoja, ja jos on ollut, monellako ne ovat tallella?

— Millaisia kirjoja ne sitten vaativat? kyseli Pietari Kokkinen vähän säikähtäen. — Ei minullaakaan mitään kirjoja ole, mutta verot olen maksanut ja ovat ne kelvanneet.

— En minä talonkirjoista mitään tiedä, tunnusti Matti Tossavainen. — Kylmään korpeen olen taloni raivannut ja toista vuosikymmentä sitä asunut. Jos en ole milloin verojani vienyt, kyllä ovat tulleet hakemaan ja vieneet kaupanpäällisineen. Tottapa Tossavala on heidän kirjoissaan.

— Tämä on kiusallinen seikka, päivitteli Martti. Selvä siitä täytyy saada, etteivät aja pakkaseen talven selkään. Käyn minä sitä maaherralta saakka kysymässä, kun tätä murha-asiaa lähdän ajamaan. Hän voinee antaa varmuuden.

Martti oli viime päivinä ajatellut paljon sitä talonkirja-asiaa. Hän oli koivunkoloa, missä kirjat säilytettiin, käynyt penkomassa, mutta ei sieltä tullut

kuin pieniä paperipaloja ja irtaantunut sinetti nauhoineen.

Tunnelma kävi raskaaksi tuvassa. Nämä metsäsuomalaiset olivat jo ennen tulleet siihen käsitykseen, että mitä viestejä metsän ulkopuolelta tuleekin, aina ne ovat huonoja ja tekevät mielen apeaksi. Ainoastaan elämä metsän sisällä, elämä omassa keskuudessa ilman yhteyttä ulkomaailman kanssa antoi viihtyvyyttä ja onnea. Miksikä pitikin tuon vieraan maailman tulla rauhaa häiritsemään?

PELASTUSTA TARJOTAAN.

Maunu Klinga oli keskustelussa Piikin kanssa kysellen tämän elämänvaiheita ja sotakokemuksia.

— Silloin se sota sotaa oli ja silloin siellä mielellään oli, kun itse kuningas Kustaa Adolf oli johtamassa, myönsi hänkin. — Sen jälkeen on minun mieleni palanut rauhallisiin toimiin. Valloituksia voi tehdä rauhallisellakin tavalla.

Ja hän alkoi kertoa suurista hankkeista, jotka olivat rauhallisia ja jotka voivat edistää Ruotsin suuruutta ja mainetta enemmän kuin sotateot. Hän kertoi että jo kuningasvainaja oli aikonut perustaa uuden Ruotsin, uuden tytärvaltakunnan sinne, missä on vielä maata vapaasti saatavana, tarvitsematta sitä miekka kädessä toisilta valloittaa.

— Kuninkaan kuolema teki näistä hankkeista lopun, mutta asiaan tarttui amiraali, Klaus Fleming,

suomalainen kuten mekin. Hänen innokkaasta puuhaustaan on syntynyt yhtiö, jonka avulla Ruotsin hallitus on perustanut siirtokunnan Amerikkaan, Eteläjoelle, ja siellä on nyt Uusi-Ruotsi, jossa ei ole vihaa eikä vainoa, jossa kaikki asukkaat saavat elää rauhassa. Siellä on maata niin runsaasti, ettei toinen ole toisen tiellä.

— Onkohan sellaista maata missään, epäili Pietari Kokkinen.

Joku toinen sanoi: — Luulisi sitä maata olevan täälläkin, jos on vain puhe asumattomista seuduista. On täällä korpia niin että rupeamittain saa samota tapaamatta ihmisten jälkiä. Mutta kaadapas kaski, laitapas asuntosi ja yritä yksinäisyydessäsi elää, pian tulee toinen ja tahtoo sinut karkoittaa pois. Olet muka tullut hänen maalleen, vaikka et häntä ole elämässäsi nähnyt.

— On kai sielläkin herroja, jotka sortavat talonpoikaa, murahti vanha vaari.

— Tiedän minä, että on maata, jonne eivät heratkaan ole päässeet, sanoi Matti Tossavainen. — Se on Lapin raukoilla rajoilla, Turjan tunturien takana. Mutta ei siellä vilja kasva, ei siellä elä muu kuin Lapin väki.

— Maa, josta minä puhun, ei ole sellainen, vakuutti Klinga. — Maa on mitä ihanin, lehtometsät suunnattomat. Ja metsän alla muheva multa, joka kasvaa mitä vain. Kun kaadat kasken, heleä aurinko muutamassa päivässä kuivaa lehdet ja voit hálmeesi polttaa. Eivät ole kivet tiellä kyntämisessä, irtonaista kiveä tuskin maasta tapaat.

— Kasvaakohan sellainen kivetön peltö? Maa on hikevämpi kiven jutuessa. Se kokemus on täällä ja Suomessa tehty, epäili Matti Tossavainen. Hän oli aina kivikoita kyntänyt.

[Klinga innostui selittämään:

— Kylväs siihen Amerikan maahan ruista. Se kohoo miehen korkuiseksi, jopa niin korkeaksi, ettei miestä pelosta näy. Yhdestä jyvistä nousee kymmenenkin olkea ja jokaisen oljen päässä on korttelin pituiset tähkät. Vielä paremmin siellä kasvaa etelämmän maan viljalajit, joita ei täällä voi viljelläkään. Vehnä, josta leipä tulee valkeaa kuin voi, ja ohra sellainen, ettette ole missään nähneet. Se kasvaa pensaina. Tähkät ovat suuremmat kuin kuusenkävyt, puolta suuremmat, ja jyvät kuin isot herneet. Yhdestä tähkästä saat satoja jyviä. Ja siitä tulee rieska valkeaa kuin maito.

Miehet kuuntelivat sotilaan kertomusta ihmetellen. He eivät sellaista maata olleet osanneet ajatellaakaan. Epäilytti tokkopahan puhe totta olikaan.

— Taidat puhua omiasi, sanoi vanha vaari. — Sotilaat ovat tottuneet liikoja panemaan. Olen minä kylvänäyt lihavaankin maahan, voimakkaasti lannoitettuun. Ei siitä sellaista satoa lähde.

Klinga vakuutti: — En minä kuulemiani kerro, puhun näkemieni. Läksin sinne varta vasten katsomaan. Viime laivassa palasin.

Piikki kiiruhti sotilastoveriaan puolustamaan.

— Minä tunnen Maunu Klingan rehelliseksi mieheksi. Vuosikautia olemme palvelleet yhdessä ja hän on aliupseerina ollut lähin esimieheni. Olen

minäkin nähnyt etelän viljavia maita, vaikka en tuolaista Goosenia. Uskon, että tällainen on mahdollista. Ja kun Klinga kerran näin vakuuttaa, täytyy asian niin olla.

— Ei täällä Vermlannissa eikä Suomessa mikään sellainen kasvu olisi mahdollista, vaikka kuinka olisi maa viljavaa, myönsi Klinga. — Täällä on yleensä liian kylmä. Ja kesä on lyhyt. Siellä on lämmintä, talvellakin melkein niin lämmintä kuin täällä syyskesällä. Halla ei vie koskaan viljaa.

— Hallako ei vie, ihmettelivät miehet ja höristivät korviaan.

Halla oli heille aina ollut luonnon pahin vihollinen, yhtä paha kuin on karhu lehmälle. Sen takia on monet talvet syöty petäjänkuorta, vaikka ruiskylvöt olivatkin laajat.

— Mitenkäs siellä voisi halloja olla, kun ei vesi jäädy sydäntalvellaakaan, paitsi aivan muutamina viikkoina. Ja kesällä on usein niin lämmin kuin meillä saunassa. Saa siellä auringossa hikensä niin, että voi vastalla kylpeä. Ei sitä varten muuta saunaa tarvita.

Tämä oli miehistä kaikkein ihmeellisintä. Suomalaiset olivat aina olleet halukkaita kylpemään, ja nyt he kuulivat, että siellä voi kylpeä ilman saunaakin, ulkoilmassa vain.

— Kerropas, missä kaukana tuo tuollainen paratiisi on, uteli nuorekas Olli Räsänen.

— Suuren meren takana on suuri maa, jonka Luoja on säästänyt nykyisille ja tuleville sukupolville. Amerikka se on, luonnon rikkauden ja iha-

nuuden maa. Siellä on suuri joki, suurempi kuin tämä Isojoki, leveä kuin meren lahti. Jokeen laskee useita pieniä jokia ja puroja. Purot ovat niin täynnä kaloja, että verkot repeävät niiden paljoudesta. Vanhat tuuheat puut kuvastuvat joen pintaan. Ihmisen kirves ei ole noihin metsiin vielä käynyt, kukaan ei niihin vielä kaskea tehnyt. Tuollaista koskemattomaa metsää voit päiväkausittain kävellä. Nämä metsät täällä eivät ole kuin saarekkeita sen rinnalla. Lieneekö sillä ollenkaan loppua.

— Lie siellä sitten metsäeläviäkin, uteli Kokkinen metsästysintona. — Onko hirviä?

— On vaikka kuinka paljon, peuroja aivan laumoittain. Ja majavia niin että voit seipäällä muutamassa tunnissa tusinan niitä tappaa.

— Eipä veronahkoja kauan pyydystäisi, päätti Matti Tossavainen. — Täältä ne ovat jo niin loppuneetkin, että vaivoin jonkun löytää.

— Totta kai siellä on ihmisiäkin, kun on riistaa niin yllin kyllin? kyselivät miehet.

— Vähän on, hyvin vähän. Eivät ole vielä osanneet täältä. Metsissä on pakanoita, jotka alastomina liikkuvat. Niitäkin on vain siellä täällä. Ne ovat iholtaan punaisia kuin kiilloitetun vaskikattilan kylki. Ne ovat sen maan oikeita isäntiä, mutta meidän hallituksemme on heiltä ostanut maata niin paljon, että sinne sopisi koko Vermlannin väki. Jos tämä maa käy vähäksi, lisää on saatavissa kuinka paljon tahansa. Niin ovat sieltä maata ostaneet hollantilaiset, samoin englantilaiset.

— Vai sinne se uusi Ruotsin valtakunta tulee?

Tulevat kai verottajatkin ja herrain valta? kyselivät miehet epäillen.

Klinga selitti:

— Hallitus on laittanut yhtiön tämän maan asuttamista varten. Toistaiseksi on maa vasta ostettu ja tarkastettu. Nyt on se valmiina asuttavaksi. Hallitus tahtoo sinne suomalaisia, jotka ovat parhaita korven perkaajia. Maata saa jokainen riittävästi ja kaskea saa kaataa niin paljon kuin tahtoo. Alussa ei ole veroja minkäänlaisia. Kehoitetaan viljelemään [tupakkaa hallitusta varten,] joka maksaa siitä hyvän hinnan. Sieltä se oikea tupakka tähän maahan tuodaan ja se kasvaakin siellä mainiosti. Näihin saakka on tupakka vierailta ostettu, mutta nyt tahdotaan sitä kasvattaa itse.

Vielä kyselivät miehet yhtä ja toista. Klinga oli valmis selittämään. Hän kuvasi maan erittäin juuri suomalaisille sopivaksi. Vihdoin hän otti apulaisensa selkälaukusta papereita ja levitti niitä pöydälle.

— Niin, te olette nyt kuulleet minkälainen se uusi maa, se uusi Ruotsin valtakunta Amerikassa on, hän lausui. — Minut on lähetetty hallituksen puolesta teille asiaa selittämään ja tarjoamaan teille uusia asutustiloja, joissa teillä on oikeus kaskianne kaataa ja riistaa pyytää. Hallitus antaa teille ja tavaroillenne vapaan kuljetuksen, vieläpä apuakin uuden kodin perustamiseen. Kuka ilmoittautuu lähtijäksi?

Miehet katsoivat toisiinsa. Ei kukaan virkkanut sanaakaan. Hetken kuluttua sanoi Marttisen vanha vaari:

— Samanlaisilla lupauksilla meidät tänne houkuteltiin Suomesta. Me uskoimme niitä. Nyt meitä

täällä ryöstetään ja surmataan. Samoin taitaisi käydä sielläkin.

Klinga jäi vähäksi aikaa sanattomaksi.

— Ainakin minun mieleni tekee sinne. Olen siellä käynyt ja lähdän uudelleen, sanoi hän.

— Jos minusta kankeajalkaisesta sinne olisi, lähtisin toveriksesi, lupautui Piikki.

— Tule mukaan! Sinä teet vartiijan tehtäviä. jos et muuhun pysty. — Siis on yksi tiedossa. Kai niitä muitakin tulee?

— En tiedä pystynkö enää mihinkään, sanoi Luukas vuoteeltaan. — Ei minusta maanmuokkajaksi ole vaikka tervehdynkin. Oikea käteni taitaa jäädä kankeaksi, mutta ehkä se vielä pysyvä pitelisi. Täällä ei minulla ole mitään tekemistä, kun eivät salli metsästää. Ehkäpä toki majavan hengiltä saisin, koskapa niitä seipäilläkin tapetaan.

Klinga katsahti sairaaseen.

— Jätetään sinun asiiasi riippumaan siitä kuinka tervehdyt. Tarvitaan siellä metsästäjiäkin, mutta etupäässä maanperkaajia, uutisasukkaita. Ajatelkaa nyt asiaa, miehet, ajatelkaa myös sitä, että näin saatte riidat loppumaan ruotsalaisten kanssa. Voihan olla niin, että teidät ajetaan pois taloistanne ja vangitaan. Siellä Amerikassa on teillä turvapaikka.

Miehet alkoivat keskenään vaihtaa ajatuksia asiasta. Loppupäätökseksi sanoi Martti:

— Vapaaehtoisesti minä en jätä tilaa. Täällä olemme kaikin voimimme raatanee. Asumattomaan korpeen on talo laitettu. Olen ajatellut, että tästä tulisi koti minulle ja jälkeläisilleni. Minä koetan

tehdä minkä voin oikeutemme säilyttämiseksi. Naapurit, minä valvon teidänkin asiaanne. Uhkailemalla ja peloittelulla ei meitä ajeta pois.

OIKEUTTA ETSIMÄSSÄ.

Seuraavana päivänä lähtivät Martti ja Erkki herroihin. Leena ja Reeta laittoivat heille parhaat eväät. Koko aikana Erkin surullisen paluun jälkeen eivät hän ja Reeta olleet sanaakaan vaihtaneet. Reeta oli odottanut, että Erkki tavallisuuden mukaan olisi etsinyt hänen seuraansa, mutta muut ajatukset kiinnittivät Erkin mieltä niin, että hän oli kuin unhottanut tytön.

— Varo nyt, etteivät ruotsalaiset sinua uudelleen vangitse! pyysi Reeta ujusti tuodessaan eväskonttia Erkille. — Karkasit heiltä, siksi ne koettanevat saada sinut vielä valtaansa. Joudu pian takaisin. Sairas äitisikin on levoton, jos viivyt.

— Me tulemme niin pian kuin ehdimme, vakuuttivat miehet. — Monta asiaa on toimitettava.

Maunu Klinga meni toisiin suomalaismetsiin asiaansa etsittämään. Erotessaan Erkistä ja Martista hän neuvoi heitä etupäässä turvautumaan maaherraan, joka oli oikeudentuntoinen ja kansalle ystävällinen mies.

— Minä puolestani luulen, että te ette talojanne pelasta. Ei maaherrakaan voi vasten hallituksen käskyjä tehdä. Joka tapauksessa ajatelkaa Amerikkaa

varmana turvapaikkanaan, jossa, minä vakuutan, sellaisen tulevaisuuden rakennatte, ettette voi täällä sellaista ueksiakaan.

Erotessa puristivat miehet toistensa kättä. Erkki pyysi Klingaa toistekin talossa käymään.

— Saammehan niistä asioista vielä jutella, sanoi Erkki.

Pitkä on matka suomalaisseuduilta virkamiesten luo, niin pitkä, että heitä harvoin tavataan. Virkamiehet pitivät sitä suurena rangaistuksena, jos heidän täytyi noihin metsiin matkustaa veroja perimään tai rikosasioissa. Eikä se matka ollut aivan vaaratonkaan. Suomalaiset olivat harvinaisen yksimielisiä keskenään. Kun he tulivat siihen käsitykseen, että virkamiehet menettelivät väärin, asettuivat he vastarintaan. Eritäinkin olivat suomalaiset uskollisia puolustamaan pakolaisia, jotka oikeuden vainoilta hakivat heiltä turvaa. Ottamatta selvää pakolaisen syyllisyydestä, olipa hän suomalainen tai ruotsalainen, he vierasvaraisuuden vuoksi usein puolustivat rikoksellisiakin, murhamiehiä ja varkaita. Tämä pahensi suuresti määrässä suomalaisten asiaa viranomaisten silmissä. Näiden väkivaltaisuuksien vuoksi tulivat virkamiehet metsiin sotilasjoukko mukanaan.

Martti ja Erkki kulkivat nyt virallisissa asioissa. Vaikka metsäsuomalaisten ja peltoruotsalaisten välit olivat kireät, oli suomalaisilla harvoin mitään peljättävää ruotsalaisten taholta paitsi metsästysmatkoillaan ja sellaisissa kylissä, jotka olivat saaneet kärsiä metsänpaloista. Muuten kävivät metsäsuomalaiset ruotsalaisten kanssa rauhallista kauppakin.

Isollejoelle saapuivat miehet alempana kuin missä Erkki oli joutunut vangiksi. Itse Erkki ei kyllä olisi pelännyt samoille paikoille uudestaan lähteä — hän tunsu sinne omituista vetovoimaakin, mutta Martti oli sitä mieltä, että turhanpäiten ei pidä saattaa itseään vaaranalaiseksi. Matka ei olisi käynyt suoremaksi sitäkään tietä.

Vouti asui Fryksdalissa, mikä oli samalla veronkanto- ja käräjäpaikka. Vakavina kävelivät miehet vartioiden ohitse, ja pienempien selittelyjen jälkeen pääsivät he voutin puheille. Tämä oli entinen sotilas ja osoittautui karsiksi herraksi.

Kun suomalaiset alkoivat kertoa hirvenajosta ja murhatapahtumasta, kivahti hän:

— Ettekö te tiedä, että hirvenmetsästys on jo sellaisenaan kielletty? On mahdotonta teitä siitä estää, mutta mitä te menette metsästelemään ruotsalaisten maille! Jokien varsilla asuvat ruotsalaiset käyvät alinomaa kantelemassa teistä suomalaisista ja pyytävät apua teidän omavaltaisuuttanne vastaan. Te ette välitä mistään laeista ja asetuksista. Täällä ei ennen synny rauha kuin teidät on perinjuurin rai-vattu pois. Menkää kotimaahanne, menkää Suomeen! Täällä ei teitä tarvita!

Martin veri kuohahti. Hän oli luullut että vouti alunpitäen rupeaisi heille myötämiseksi ja antaisi kannatusta heidän asialleen, joka hänen mielestään oli päivänselvä. Sen sijaan heitä nyt kohdeltiin ynseästi.

— Vai ei meitä täällä enää tarvita, sanoi hän kiustuneena. — Kyllä meitä on tarvittu ja sitä varten

Rauheimo — 6

kutsuttu. Emme pyydä mitään etuoikeuksia, pyydämme vain oikeutta.

— Teidän oikeutenne on siinä, että teidät pannaan kaikki kahleisiin ja viedään täältä pois.

— Sellainen se on laki Ruotsinmaassa? kysyi Martti tiukasti.

— Muuta lakia te ette tarvitsel jyrähti vouti. — Te olette rosvoja, metsänpolttajia, sala-ampujia. Vaikka hallitus on teiltä kieltänyt kaskenpoltton, ette te muuta osaa tehdäkkään. Te olette vain vahingoksi valtiolle. Malttakaa, ensi kerran kun minä tulen metssiinne, poltan minä teidän talonne ja viljanne. Varmasti silloin kaikkooatte pois. Vai kysytte te Ruotsin lakia! Teistä on jo neljä vuotta sitten sellainen laki annettu, että teidän on muutettava pois. Mutta siitä te ette ole välittäneet. Mutta jos ette muuta ennen kevättä, vangitaan teistä jokainen.

— Ettekö murhateon johdosta aio ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin murhaajia vastaan? Olemme tulleet tänne saattaaksemme asian oikeuden käsiin. Tahdomme tietää, saammeko siinä oikeutta vai ei. — Martti puhui vakavasti, mutta jyrkästi.

— Mihin toimenpiteisiin minä tässä ryhdyn, se on minun asiani, vastasi vouti. — Ensi tehtäväkseni vangitsen minä tämän toverisi, joka itse otti osaa metsästyksen ruotsalaisten maalla.

Hän meni porstuaan, kutsui sieltä sotilasvartioston, joka otti Erkin kiinni. Martti aikoi ryhtyä vastarintaan, mutta Erkki kielsi ja antautui vapaasti.

— Hänet minä tarvitsen asiaa tutkittaessa, sanoi vouti. — Sinä voit mennä kotiisi kertomaan, että

tämä on ainoastaan sen tanssin alkua, jota tänä talvena tullaan tanssimaan suomalaismetsissä.

Martti ja Erkki olivat hämmästyksissään siitä käänteestä, minkä heidän asiansa sai. Keskenään he saivat vaihtaa ajatuksiaan vain sen verran, että Martti lupasi mennä maaherran luo.

— Minä koetan eikä sielläkään anneta meille oikeutta ja kerron siellä tämänkin tapauksen.

Apealla mielellä lähti Martti yksinään kävelemään etelää kohti läänin pääkaupunkiin, missä maaherra asui. Hän käsitti, että tässä on kysymyksessä enemmän kuin murhajuttu. Tässä on kysymys suomalaisten asumisesta tai karkoittamisesta näiltä seuduilta. Tämä oli kansakunnan yhteinen asia. Hän suunnitteli jo mielessään, että jos ei maaherraltakaan apua lähde, järjestää hän suomalaisen lähetyskunnan ja yhdessä he lähtevät kuningattaren luo Tukholmaan. Suomalaiset ovat ennenkin turvautuneet suoraan hallitsijaan ja saaneet siltä apua herrojen väkivaltaisuuksia vastaan.

Suuren asian kannustamana kiiruhti hän askeleita. Nopealla toiminnalla hän tahtoi auttaa toveria, jonka vapauttamista hän aikoi maaherralta anoa.

MAAHERRAN LUONA.

Maaherra Olof Stake oli hyvántahtoinen mies. Hänellä oli hallituksen luottamus ja kuningattaren neuvoskunnassa läheisiä ystäviä. Hänen veljensä oli

maan suurimpia sotapäälliköitä. Maaherra tahtoi lääninsä parasta ja suojeli sen asukkaita liian raskailta veroilta ja sotaväenotolta. Hänelle oli kyllä saapunut määräys suomalaisten karkoituksesta ja heidän asuntojensa sekä vilja-aumojensa hävittämisestä, mutta hän oli pannut sitä täytäntöön vain aivan poikkeustapauksissa, milloin suomalaisten taholta oli karkeitä rikoksia tehty. Tehtaiden omistajat ja ruotsalaiset maanviljelijät tekivät tästä maaherran pehmeystä valituksia hallitukselle, mutta ystävien suosio pelasti hänet aina. Viime aikoina oli kuitenkin Tukholmasta ilmoitettu, että maaherran täytyi ryhtyä jyrkempiin toimenpiteisiin. Asetukset ovat pantavat täytäntöön. Stake sai toki jonkun verran huojennuksia niihin. Niinpä ne metsäsuomalaiset saivat luvan jäädä paikoilleen, jotka olivat myös peltoja tehneet ja joilla oli kirjat taloihinsa. Kaikki suomalaiset kiertolaiset, salametsästäjät ja yksinomaan kaskien viljelyksellä eläjät oli ehdottomasti karkoitettava. Jos he eivät vapaaehtoisesti lähdä, on heidät vangittava. Vangeista on toiset pantava sotaväkeen ja toiset lähetettävä uutisasukkaina Amerikkaan. Erittäin teroitettiin uutisasukkaiden hankkimista. Ne suomalaiset, jotka sitoutuisivat perheineen lähtemään, saisivat vapauden ja maata riittävästi asukseen.

Näitä asioita harkitsi maaherra Stake huoneessaan, kun hänelle ilmoitettiin metsäsuomalaisen Martti Marttisen tulo. Tämä tapahtui sopivaan aikaan. Suomalalaisten kanssa hän oli sattunut vain ani harvoin tekemisiin. He elivät metsässään eivätkä persoonallisesti vaivanneet korkeita viranomaisia. Stakella oli

ja jonka hän tiesi elinkysymykseksi metsäsuomalaisille yleensä.

— Kiitän teitä siitä, että olette luvannut murh jutun selvittää, sanoi hän. — Minulla olisi toinenkin asia. Siellä metsillä puhutaan, että kaikki suomalaiset tulevat metsistään karkoitettaviksi ja heidän talonsa ja viljansa hävitettäväksi. Me tahtoisimme tietää, mitä perää tässä puheessa on.

— Kyllä siinä on perää enemmän kuin te ehkä siellä voitte uskoakaan. Näes, teidän viljelystapanne on hallituksen ja maan muitten asukasten mielestä vahingollista. Jo pitemmän aikaa sitten kiellettiin kaskimaiden teko yhteisiin metsiin. Ainoastaan niillä mailla, jotka ovat omistajilleen jaetut, on se luvallista. Mutta teidän suomalaisten maat siellä metsäseuduilla ovat kaikki jakamatta. Toistaiseksi ei teillä kenelläkään ole oikeutta maihinne. Peltoviljelijät tahtovat, että metsämaitaikin on heille jaettava, ja se heidän vaatimuksensa on oikeutettu. Niiden suomalaisten, jotka asuvat lähellä, on muutettava pois. Kahta peninkulmaa lähemmäksi ei suomalaisten taloja suvaita. Siellä, missä rantakylät ovat tiheimmät, täytyy ruotsalaisten saada maata aina viiden peninkulman päähän saakka. Lisäksi tulee rautaruukkien metsäntarve. Siltä ympäristöltä, missä niitä on, täytyy kaikkien suomalaisten muuttaa. Sano kotipuolellasi, että minä otan auttaakseni niitä suomalaisia perintökirjojen saannissa, jotka ovat kauemman aikaa paikoillaan asuneet ja joiden talot eivät ole äskennämainittujen rajalinjain sisällä. Miltä metsäseudulta sinä olet? Onko sinulla tilaasi mitään kirjoja?

se käsitys suomalaisista, että he olivat yleensä hidastuumaista, mutta ylpeäluontoista kansaa. Suomalaisesta metsäaatelista hän oli kuullut ja oli vakuutettu, että sellaista oli laajaltikin.

Sisälle tuli isokasvuinen, harteikas suomalainen. «Salon aatelismies», ajatteli maaherra heti miehen nähtyään. Hän pyysi miehen istumaan työpöytänsä ääreen, ja kysyi ystävällisesti, mitä tällä oli asiaa.

Martti vertasi tämän korkean herran käytöstä siihen, mitä oli saanut voutin luona kokea. Hän alkoi luottaa siihen, että hän menestyy asioissaan ja saa täällä oikeutta. Ensin hän esitti murh jutun ja toverinsa vangitsemisen.

Maaherra mietti hetken asiaa, pyyhkäisi hiuksiaan ja sanoi:

— Asia ei ole niin yksinkertainen kuin se sinusta ehkä näyttää. On luonnollista, että murhamiehet heti vangitaan ja saatetaan vastaamaan teostaan. Minä pidän siitä huolen, että niin tapahtuu. Ensi käräjillä joutuu heidän asiansa esiin, ja saat nähdä, että Ruotsissa on oikeutta, joka tällaiset rikokset rankaisee.

— Mutta —, jatkoi hän — vouti ei menetellyt laittomasti pidättäessään toverisi. Hän olisi voinut vangita sinutkin. Näes, se on tosiasia, että hirven metsästäminen näillä mailla on kielletty, vaikka te suomalaiset ette siitä välitä, tuskinpa edes tiedätte-kään. Eivät siitä välitä muutkaan, vaikka ristiriitaa ei tule muulloin kuin suomalaisten ja ruotsalaisten sattuessa vastakkain.

Martti katsoi parhaaksi ottaa esille sen toisen asian, joka hänen mieltään oli kauan askarruttanut

Martti oli nyt saanut surullisen vahvistuksen kerrottuihin huhuihin, vaikka tuo vahvistus ei tullutkaan niin jyrkässä ja sovittamattomassa muodossa kuin minkä vouti oli antanut.

— Sieltä minä olen ylämaasta, Laasarin Lehtovaaralta, Isojoen takaa. Meitä on siellä suuri joukko suomalaisia, joista jotkut ovat kymmeniä vuosia talojaan asuneet ja rakentaneet ne täysikuntoisiksi. Parikymmentä vuotta olemme mekin taloamme asuneet. Isoisä tuli Suomesta luottaen kuninkaan kutsuun. Oli meillä kirjatkin, mutta ne ovat hävinneet.

— Niillä hävinneillä kirjoilla ei olisi pääasiaan nähden ollut mitään merkitystä. Ne vain antoivat oikeuden uutisviljelykseen ja kaskenkaadantaan ja sellaisina kyllä olivat hyvät. Mutta varma omistusoikeus annetaan vasta perintökirjoissa. Pelkään pahoin, että teidän seudullenne ei voida antaa niitä kirjoja. Osaksi on seutu liian lähellä kyllä, osaksi se kuuluu rautatehtaan alueisiin. Kuitenkaan alkää olko ennen aikoja huolissanne. Tulkoon kustakin talosta isäntä tai isännän edustaja Fryksdaliin ensi markkinoille, jolloin on käräjät sekä verollepano. Minä katson silloin mitä voin hyväksenne tehdä.

Katkeria oli totuus kuulla, mutta Martti näki, että maaherra ei tahtonut heille pahaa, vaan oli päinvastoin halukas auttamaan.

— Vielä yksi asia, sanoi maaherra. — Arvatenkin on myös teidän seudullanne sellaisia, jotka eivät ole alkaneet vakinaisesti mitään seutua viljellä, jotka kaatavat kasken milloin sinne, milloin tänne, eivätkä yritäkään peltoa tehdä. Heidä ei voida missään tapauk-

sessä suvaita. Heidät kuten muutkin kiertolaiset ja pahantekijät, vangitaan ja toimitetaan sotaväkeen, jos he iältään ovat seveliaita. Mutta heillä samoin kuin teillä kaikilla on pelastuksena eräs tie, jonka tahtoisin erityisesti painaa mieliinne. Kaikki te voitte päästä uutisviljelijöiksi Uuden Ruotsin siirtokuntaan Amerikkaan. Oletteko siitä kuulleet?

— Aivan äsken kävi meillä hallituksen lähettiläs Maunu Klinga, joka kertoi siitä, vastasi Martti.

— Hän sen parhaiten tietää, kun on itse käynyt siirtokunnassa. Niin, hallitus tahtoo viljelijöiksi sinne maahan, missä kirjaimellisesti rieska ja hunaja vuotaa, etupäässä suomalaisia, koska he siihen parhaiten soveltuvat. Ainoastaan suomalaiset voivat kaskeksi kaataa suuret metsät sekä tehdä pellot niiden tilalle. Siellä olisi teillä rajattomat työalat eikä polttaminen siellä lopeta maan kasvuvointa. Panen tämän asian sydämellemme ja suorastaan kehoitan teitä sinne muuttamaan.

Kun Martti lähti ystävällisen, mutta samalla vakavan ja suorapuheisen maaherran luota pois, oli hänen päänsä täynnä ajatuksia. Hän huomasi, että heidän elämänsä siellä metsissä oli aivan epävarmalla pohjalla.

Hän lähti kulkemaan pohjoista kohti, missä metsien poveen kätkeytyvät suomalaisten kodit olivat vaarallisella tavalla tulleet ulkopuolelta suunnatun huomion kohteeksi.

PUNATUKKAINEN HUOMAA VANGIN KARANNEEN.

Dalbon kartano kuului Isonjoen varrella olevaan Dalbyn kylään. Kylä ei ollut suuri, eikä se vanhakaan ollut. Se oli myös tavallaan uutisseitua, vaikka ruotsalaiset olivatkin sinne tulleet aikoja ennen kuin suomalaiset metsiinsä. Pellot olivat ensin hyvin pienet, mutta vähitellen ne laajentuivat. Sitä mukaa oli myös varallisuus kasvanut. Varakkain oli Dalbon talo, johon olemme tutustuneet.

Retkikunta palasi aamulla murhatyön jälkeisenä päivänä. Hidasta oli ollut näidenkin miesten kulku, sillä useilla heistä oli pahoja haavoja, joita suomalaiset olivat iskeneet. Gustafilla oli kaksi haavaa kasvoissa, jotka tekivät ne kamalan näköisiksi. Pahin oli jalassa ja sai aikaan sen, että mies ontui huomattavasti. Mutta rajua luontoaan hän ei ollut kadottanut. Hänen ensimmäinen kysymyksensä koski vankia.

— Rauhoittunut kai hän on, koska sieltä aitasta ei ole mitään kuulunut, vastasi Anders. — Minä itse makasin renkien aitassa vartioiden suomalaista. Illalla kuului liikettä. Sittemmin on kai nukkunut.

— Muistithan Stina antaa vangille ruokaa, kysyi Dalbo.

— Annoin illalla sen verran kuin kissankolosta mahtui.

— Hyvä on. Me otamme hänen asiansa esille, kun olemme ensin levänneet.

Gustaf tarkasteli aitan oven salpaa ja näytti tyytyväiseltä.